

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กำหนดให้มีการศึกษา 2 ด้าน คือ การศึกษาเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ และเพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการศึกษาปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านใหม่หมอกจ้าม

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในหมู่บ้าน ได้แก่ข้อมูลต่อไปนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก รายได้ จากแบบสอบถาม

2) ข้อมูลสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3) ข้อมูลความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๕ ได้จากแบบวัดความรู้ความเข้าใจ

4) ข้อมูล การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและ โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๕ ได้จากการประเมินการมีส่วนร่วม

5) ข้อมูล ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ คือข้อมูลเสริมประกอบการศึกษา หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้จากหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย

- เอกสาร สิ่งพิมพ์ สถิติต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ประวัตินุ่บ้าน จากที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จากสื่อออนไลน์ทาง อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

- วิทยานิพนธ์ งานวิจัยและตำราต่าง ๆ ซึ่งได้มาจากสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้อมูลประชากรในพื้นที่ได้จากที่ว่าการอำเภอแม่เอย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ประชากรที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้าน ใหม่หมอกจ้าม หมู่ 8 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 515 ครัวเรือน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่

ก. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง มีการเลือก ดังนี้ คือ ผู้ที่เป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งรู้ และมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านใหม่หมอกจ้าม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าเขต ผู้บริหาร ครู นักเรียน พระสงฆ์ สมาชิก องค์การบริหารส่วน ตำบล ผู้อาวุโส ศึกษาศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 10 ตัวอย่าง เพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ และอื่น ๆ

ข. สมาชิกในชุมชน โดยเลือกจากหัวหน้าครัวเรือนหรือ ตัวแทนเพื่อตอบ แบบสอบถามข้อมูลความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและ โรงเรียน เจ้าพ่อหลวง อุปถัมภ์ ๕ ข้อมูล การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและ โรงเรียน ข้อมูล ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ครัวเรือนละ 1 คน จากบ้านใหม่หมอกจ้ามหมู่ 8 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เอย จำนวน 515 ครัวเรือน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนครัวเรือน จำนวน 210 ครัวเรือน โดยแยก ออกเป็น 2 กลุ่มตัวอย่างคือ 1) ตัวแทนจาก โรงเรียนจำนวน 50 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบ เจาะจงจากครูผู้สอน คณะกรรมการนักเรียน ตัวแทนแต่ละชั้นเรียน 2) ตัวแทนครัวเรือนใช้ การสุ่มเลขที่บ้านอย่างเป็นระบบ โดยเลือกเลขที่ บ้านหลังวันหลัง โดยเริ่มจากบ้านเลขที่ 1-3-5-7-9 ไปจนครบชุมชน 160 ครัวเรือนคำนวณ โดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (อ้างในพวง รัตน์ ทวีรัตน์, 2538) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 คำนวณได้ จากสูตร

N

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

- เมื่อ e คือ ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้
 N คือ จำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งได้แก่จำนวนครัวเรือนของบ้านใหม่หมอกจ้าม ตำบลท่าตอน ทั้งหมด = 515 ครัวเรือน
 n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณตามสูตร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 210 ครัวเรือน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน

ก.) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

- 1) ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับเรื่องของ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก รายได้
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ครัวเรือนในการมีส่วนร่วมด้านการกำหนดนโยบาย การพัฒนา การปรับปรุงสภาพแวดล้อม
- 3) ข้อมูลประเมินความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๕ ได้จากแบบวัดความรู้ความเข้าใจใช้แบบประเมินถูก/ผิด

- 4) ข้อมูลประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๕ ในเรื่องของ การมีส่วนร่วมการวางแผน ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ กิจกรรม แนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค ในจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการแบ่งกลุ่ม แปรผลของค่าเฉลี่ยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็น ตามปัจจัยต่าง ๆ

โดยใช้คะแนนจากมาตราส่วนประเมินค่าของ(Rating Scale) ดังนี้

แบ่งระดับคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ในแต่ละข้อ โดยพิจารณาการแบ่ง

ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากที่สุดให้คะแนน	5 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากให้คะแนน	4 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติปานกลางที่สุดให้คะแนน	3 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติน้อยให้คะแนน	2 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติน้อยที่สุดให้คะแนน	1 คะแนน

ข.) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) ใช้เก็บข้อมูลกับ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร ครู ตัวแทนองค์กร อบต.

- ข้อมูลจากปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- ข้อมูลปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (ขยะ น้ำขาดแคลน หมอกควัน)
- ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้ แหล่งน้ำ)
- ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ (ปัญหาวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด) การจัดการสิ่งแวดล้อม
- ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ผู้ใหญ่บ้านผู้นำชุมชน ผู้บริหาร ครู ตัวแทนครัวเรือนเกี่ยวกับ ปัญหาแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชนและ โรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. การตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อม แบบประเมินเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบสอบถามแต่ละตอนจะมีทั้งลักษณะที่เป็นคำถามปิดและคำถามเปิด เพื่อสอบถามเนื้อหาตามความจำเป็นข้อมูล ประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๕ ในเรื่องของ การมีส่วนร่วมการวางแผน ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติกิจกรรม แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เรื่อง ขยะ หมอกควัน ป่าไม้ น้ำ ปัญหาเยาวชน การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของชุมชนบ้านใหม่หมอกจ้าม ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงใหม่

3.4 การประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ข้อมูลพื้นฐาน ของกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ด้วยสถิติอย่างง่าย
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนในชีวิตประจำวัน เพื่อการวัดระดับความรู้ความเข้าใจจากกลุ่มตัวอย่างของหมู่บ้านใหม่หมอกจ้าม เป็นการตอบถูกหรือผิด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละส่วนตามที่กำหนดไว้ ตอบถูก ให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน โดยการสรุป และวิเคราะห์เปรียบเทียบการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมประเด็นของความรู้ความเข้าใจ เรื่อง การจัดการด้านขยะ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเรื่องของป่าไม้ น้ำ ด้านสิ่งแวดล้อมเรื่องหมอกจ้าม และทรัพยากรมนุษย์

มีการวัดระดับความรู้ความเข้าใจ มีการแบ่งเป็น 3 ระดับ คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำ

ระดับ	คะแนน
ความรู้มาก	15-20 คะแนน
ความรู้ปานกลาง	8-14 คะแนน
ความรู้น้อย	0-7 คะแนน

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อม แบบประเมินเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อม แบบสอบถามแต่ละตอน จะมีทั้งลักษณะที่เป็นคำถามปิด เพื่อสอบถามเนื้อหาตามความจำเป็น ข้อมูลประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๕ ในเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสิ่งแวดล้อม การติดตามผลในการจัดการสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 5 ระดับ การศึกษาได้กำหนดเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่สำคัญโดยแบ่งกลุ่มตามน้ำหนักคะแนน 5 ระดับ

สำหรับแบบสอบถามเป็นคำถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับและหลักเกณฑ์การแปลความหมายของระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

มากที่สุด	คะแนน	5
มาก	คะแนน	4
ปานกลาง	คะแนน	3
น้อย	คะแนน	2
น้อยที่สุด	คะแนน	1

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่ามัธยฐานเลขคณิตในช่วงค่าเฉลี่ยช่วงละ 0.80 ซึ่งคำนวณจากสูตรหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (อัจฉริย์ จันทลักษณ์, 2542)

$$i = \frac{\text{max} - \text{min}}{\text{max}}$$

โดย i หมายถึง ความกว้างของอันตรภาคชั้น
 max หมายถึง คะแนนสูงสุดในอันตรภาคชั้น
 min หมายถึง คะแนนต่ำสุดในอันตรภาคชั้น

การกำหนดค่าคะแนนในแบบสอบถาม มีค่าสูงสุดเป็น 3 คะแนน และค่าต่ำสุดเป็น 0 คะแนน ดังนั้น ช่วงความกว้างของอันตรภาคชั้น จึงคำนวณได้จาก

$$i = \frac{5-1}{5} = 0.80$$

คะแนนที่ได้จะนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และแปลความหมายของระดับค่าเฉลี่ย โดยยึดหลักเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด

ตาราง 3.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

แบบวัดความเชื่อมั่น	ค่าความเชื่อมั่น	จำนวนข้อในแบบวัด
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	.5106	20
2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน	.6516	5
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสิ่งแวดล้อม	.7091	21
4. การติดตามผลในการจัดการสิ่งแวดล้อม	.8197	7
5. ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมกับกิจกรรม	.9723	7

4. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ความแตกต่างระหว่างตัวแปร t-test ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม กับ การมีส่วนร่วมของชุมชน และค่าสหสัมพันธ์ ของการมีส่วนร่วมของชุมชนและ โรงเรียนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสิ่งแวดล้อม การติดตามผลในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมกับกิจกรรม

5. แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เรื่อง ขยะ หมอก ควัน ป่าไม้ น้ำ และ ปัญหาเยาวชน ของชุมชนบ้านใหม่หมอกจ้าม ตำบลท่าดอน อำเภอ แม่เอย จังหวัด เชียงใหม่ การวิเคราะห์สถิติอย่างง่าย โดยการหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

6. การวิเคราะห์เนื้อหาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และจากกลุ่มที่เสนอปัญหา อุปสรรคในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน